

Projekat su podržali Delegacija Evropske unije u Srbiji, u okviru programa „Podrška civilnom društvu 2015“, Fondacija za otvoreno društvo i Ministarstvo kulture i informisanja RS. Stavovi izrečeni u dokumentu predstavljaju stavove autora i ne oslikavaju stavove EU niti drugih donatora.

JAVNI KONKURSI I KOMISIJE: MEDIJSKA UDRUŽENJA KARIKA U LANCU KORUPCIJE

SEPTEMBAR 2019. GODINE

KAŽI! ŠTA
TRAŽI! TE
ZANIMA

Inicijativa za poboljšanje
medijskog sadržaja
plaćenog novcem građana

Ovaj dokument nastao je u okviru projekta **Javni novac za javni interes***, koji predstavlja inicijativu tri organizacije (BIRN, NUNS i Slavko Čuruvija fondacija) za poboljšanje medijskih sadržaja plaćenih novcem građana, zakonske regulative i procedura koje uređuju ovu oblast, na nacionalnom i lokalnom nivou.

Projekat se bavi transparentnošću državnog finansiranja medija, a ovaj dokument specifično posledicama zaustavljene privatizacije Radio-televizije Kragujevac (RTK).

Autorka predloga praktičnih politika je Biljana Purić, a urednica dokumenta je Tanja Jakobi, direktorka Centra za javne politike iz Beograda.

Projekat su podržali Delegacija Evropske unije u Srbiji, u okviru programa „Podrška civilnom društvu 2015“ i Ministarstvo kulture i informisanja RS. Stavovi izrečeni u dokumentu predstavljaju stavove autora i ne oslikavaju stavove EU niti drugih donatora.

* <https://kazitrazi.rs/o-projektu/>

REZIME

Ovaj predlog praktične politike bavi se procenom kredibiliteta i stručnosti medijskih i novinarskih udruženja koja delegiraju svoje članove u konkursne komisije koje učestvuju u izboru medijskih projekata sufinansiranih po modelu ustanovljenom Zakonom o javnom informisanju i medijima i bliže regulisanim Pravilnikom o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Svake godine na ovaj način medijima se distribuira oko dve milijarde dinara javnog novca, a komisije, po definiciji, igraju ključnu ulogu u njihovoj raspodeli. Iako je u stručnoj javnosti često ukazivano na sporan sastav komisija, ovo je prvo, po obimu uzorka sveobuhvatno istraživanje na ovu temu. Uzorkom su obuhvaćeni konkursi lokalnih samouprava u periodu od 2015. do 2018. godine prikupljeni u bazi podataka javno.rs. Korišćenjem mešovitih istraživačkih tehnika merena je zastupljenost članova udruženja u komisijama; prikupljeni su podaci o transparentnosti rada, stručnosti, i reprezentativnosti izabranih udruženja kao i drugi podaci na osnovu kojih se mogao steći uvid u rad udruženja. S obzirom na to da je u konkursnom sufinansiranju uočen niz nepravilnosti u svakoj fazi postupka, u istraživanju je ukazano na one slučajeve u kojima je bio sporan i izbor članova komisija i ishod konkursa. Tekst zaključujemo preporukama za uspostavljanje kriterijuma za izbor udruženja i članova komisija i unapređenje javnosti rada u postupku njihovog imenovanja.

KONTEKST

Javni konkursi za sufinansiranje medijskog sadržaja su najvažniji mehanizam finansiranja medija, posebno onih na lokalnom nivou. Prema prikupljenim podacima u bazi javno.rs¹ godišnje se na ovaj vid finansiranja medija potroši oko dve milijarde dinara javnog novca u medijskom sektoru.² Komisije su ključna karika u konkursnom procesu jer daju predloge i ocene projekata koji mediji podnose, a na osnovu kojih lokalne samouprave kasnije dodeljuju novac. One stoga predstavljaju izuzetno bitno telo kada je finansiranje medija u pitanju, te je bliža analiza organizacija koje delegiraju svoje članove u ove komisije i uspostavljanje preciznih kriterijuma za njihov izbor od suštinskog značaja za unapređenje kvaliteta podržanih medijskih sadržaja.

Medijska i novinarska udruženja i organizacije civilnog društva su kroz brojna istraživanja ukazala na nedostatke u primeni ovog instrumenta³ koji proizilaze iz nedovoljno precizno definisanih odredbi u Zakonu o javnom informisanju i medijima (u daljem tekstu ZJIM)⁴ i Pravilniku o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja (u daljem tekstu Pravilniku).⁵ Prisutno je i nepoštovanje procedura u praksi,⁶ uključujući nepravilnosti u proceduri raspisivanja konkursa, u njegovom sprovođenju (nedovoljno transparentan proces izbora članova komisija, nejasni kriterijumi za procenu predloženih projekata, neadekvatna obrazloženja odluka ili odsustvo obrazloženja prilikom dodele sredstava),⁷ i u kontroli efikasnosti i korisnosti dodeljenih sredstava (kvalitativnoj analizi finansiranog sadržaja). Nedostatak sankcija za nadležne organe u slučaju kršenja zakona je takođe istaknuto kao problem.⁸

U izveštajima medijskih organizacija posebno se apostrofira problem sastava konkursnih komisija odnosno imenovanja ljudi koji nisu medijski stručnjaci ili su u sukobu interesa, kao i davanje prednosti nedovoljno poznatim medijskim udruženjima da učestvuju u konkursnim komisijama.⁹ Često se u biografijama samokandidovanih medijskih stručnjaka navodi da su „nezavisni stručnjaci

¹ Baza podataka je dostupna na: <https://javno.rs/baze/konkursi/informacije-o-bazi/> (pristupljeno 10.5.2019.)

² Medijski eksperti u Srbiji, javno.rs. Dostupno na: <https://javno.rs/baze/konkursi/informacije-o-bazi/> (pristupljeno 10.5.2019.)

³ Miloš Stojković, Pravna analiza projektnog sufinansiranja sadržaja od interesa za javnost u Republici Srbiji, NUNS, april 2017. Dostupno na: <http://birnsrbija.rs/wp-content/uploads/2017/11/URE%C4%90ENJE-PROJEKTOG-SUFINANSIRANJA.pdf> (pristupljeno 6.9.2018.); Bela knjiga konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja, Novi Sad, maj 2016. Dostupno na: <http://www.ndnv.org/wp-content/uploads/2016/06/BelaKnjigaWEB.pdf> (pristupljeno 21.7.2019.)

⁴ Službeni glasnik Republike Srbije broj 83/2014, 58/2015 i 12/2016.

⁵ Službeni glasnik Republike Srbije broj 16/2016.

⁶ Miloš Stojković i Jasna Matić, Medijska reforma nakon pet godina od usvajanja Medijske strategije: Presek stanja i preporuke za budućnost, OEBS konferencija U susret savremenoj medijskoj politici, Beograd, 2016, p.4; Saopštenje NUNS i NNDV: Ministarstvo usvojilo najgore prakse, Fonet, objavljeno 11.10.2018. Dostupno na: <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/38535/ministarstvo-usvojilo-najgore-prakse.html> (pristupljeno 2.11.2018.)

⁷ Dragana Matović i Biljana Purić, Analiza obrazloženja komisija za dodelu sredstava na konkursima za sufinansiranje medijskih sadržaja: Nejasno i netransparentno, 2018. Dostupno na: <https://kazitrasi.rs/wp-content/uploads/2019/01/Analiza-obrazlo%C5%BEenja-komisija-za-dodelu-sredstava.pdf> (pristupljeno 5.5.2019.)

⁸ Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju NUNS, 9.3.2018. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/news/35038/sufinansiranje-javnog-interesa-u-javnom-informisanju.html> (pristupljeno 30.10.2018.)

⁹ Denis Kolundžija, Dobri zakoni i koruptivna primena u oblasti medija, kazitrasi.rs, 2018. Dostupno na: <https://kazitrasi.rs/dobri-zakoni-i-koruptivna-primena-u-oblasti-medija/> (pristupljeno 20.5.2019.)

za medije i medijski radnici“, što je definicija direktno preuzeta iz zakona, bez dodatnih informacija koje bi tu stručnost potvrdile.¹⁰ Takođe, uočeno je da pojedine lokalne samouprave odlučuju same o članovima komisija koje mahom biraju iz svojih redova, kršeći na taj način odredbe ZJIM i Pravilnika.¹¹

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Asocijacija Lokal press povukli su se iz učestvovanja u komisijama na osam konkursa koje je raspisalo Ministarstvo kulture i informisanja 2018. godine, navodeći da su konkursne komisije sastavljene iz „vlasti bliskih ili fantomskih organizacija“, i da je Ministarstvo kulture i informisanja obesmisllilo „proces konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja imenovanjem velikog broja kompromitovanih medijskih i paramedijskih radnika...“.¹²

Istraživači su takođe ukazali da među udruženjima civilnog sektora koja su osnovana uz pomoć vlasti, a koja se skraćeno označavaju engleskim akronimom GONGO (Government-organized non-governmental organization), ima i organizacija iz kojih su imenovani članovi konkursnih komisija.¹³ Komisije u kojima su bili članovi ovih udruženja dodeljivale su novac mahom provladinim tabloidima ili firmama, dok su relevantna udruženja izostavljana iz učešća u komisijama.¹⁴ Tako je, na primer, na konkursima u Vojvodini u 38 opština samo u 4 mesta bilo članova komisija iz relevantnih i reprezentativnih medijskih udruženja.¹⁵ Društvo novinara Niša (osnovano 2010. godine, bez sajta) imalo je dvostruko više članova u konkursnim komisijama Ministarstva kulture i informisanja u 2018. godini, u odnosu na udruženja kao što su NUNS ili UNS.¹⁶ Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), osnovano 2014. godine i u istraživanjima označeno kao GONGO, takođe je favorizovano na konkursima ministarstva u odnosu na neka starija i uticajnija udruženja.¹⁷ Uprkos ovakvim sporadičnim nalazima, do sada nije bilo sistemskih pokušaja da se ovaj fenomen istraži.

U ovom istraživanju pokušali smo da odgovorimo na sledeća pitanja: koja medijska i novinarska udruženja su imenovala članove komisija u periodu od 2015. do polovine 2018. godine, koliko su kroz komisije procentualno zastupljena pojedina udruženja, da li je rad ovih udruženja transparentan i šta dostupni podaci govore o njihovim stručnim kapacitetima za obavljanje ovog posla. Na osnovu rezultata istraživanja dati su predlozi za izmene ZJIM i Pravilnika u delu regulacije ovog segmenta konkursnog finansiranja.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Saopštenje NUNS-a, NDNV, ANEM-a i Lokal presa: Udruženja se povlače iz republičkih komisija i zahtevaju formiranje novih, 9.5.2018. Dostupno na: <http://nuns.rs/info/statements/36150/udruzenja-se-povlace-iz-republickih-komisija-i-zahtevaju-formiranje-novih.html> (pristupljeno 17.6.2019.); Medijski konkursi: Svima pomalo, a nekima malo više, Insajder.net, objavljeno: 9.06.2018. Dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/tema/11524/> (pristupljeno 15.5.2019.)

¹³ Među udruženjima koja su označena kao GONGO u istraživanju Građanskih inicijativa su i sledeća medijska i novinarska udruženja: Medijska mreža Zapadnog Balkana Antidot, Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), Udruženja turističkih novinara i pisaca u turizmu – FIJET, Udruženje elektronskih medija ComNet, i Udruženje radio stanica RAB, u: V. Jeremić, Nevladine organizacije Vlade Srbije pod radarom Evrope, Danas, 9.4.2019. Dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/nevladine-organizacije-vlade-srbije-pod-radarom-evrope/> (pristupljeno 10.5.2019.)

¹⁴ Dragan Popović, Maja Stojanović, Bojana Selaković, Udruženja građana: sužavanje prostora za delovanje, Beograd, 2018, pp. 52-53.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Medijski konkursi: Svima pomalo, a nekima malo više.

¹⁷ Dragan Popović, Maja Stojanović, Bojana Selaković, Udruženja građana.

PRAVNI OKVIR

Rad konkursnih komisija bliže je regulisan u članu 24. ZJIM i članovima 19. do 23. Pravilnika. Prema Pravilniku, komisija treba da se sastoji od medijskih stručnjaka, koje na osnovu javnog poziva bira rukovodilac u opštini/gradu (u daljem tekstu oglašivač). Članove komisija mogu da predlažu medijska i novinarska udruženja koja postoje najmanje tri godine u trenutku raspisivanja konkursa, a medijski stručnjaci zainteresovani za rad u komisijama mogu se prijaviti i samostalno. Udruženja ili pojedinci treba da dostave oglašivaču svoje predloge sa biografijama u roku od 20 dana od dana objavljivanja konkursa. Ukoliko predlozi nisu dostavljeni u zakonskom roku, oglašivač ima pravo da sam imenuje članove komisije.

Izabrani članovi komisije ne smeju biti u sukobu interesa ili obavljati javnu funkciju što se dokazuje potpisivanjem izjave.

UZORAK I METODOLOGIJA

Uzorak je obuhvatio sve organizacije koje su u periodu od 30 meseci (2015-2017 i prva polovina 2018. godine) aktivno učestvovala u konkursnim procesima u 170 lokalnih samouprava. Podaci su prikupljeni iz baze Medijski eksperti na sajtu javno.rs.¹⁸

Ukupno je analizirano 38 udruženja koja su u periodu obuhvaćenim istraživanjem učestvovala na konkursima. To su: Asocijacija elektronskih medija Vojvodine (AEMV), Asocijacija medija, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Lokal pres, Asocijacija novinara Banata, Asocijacija slovačkih lokalnih medija, Asocijacija slovačkih novinara, Odbor za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine, Centar za kulturu "Sava Dečanac" – Leposavić, Društvo novinara Niša (DNN), Društvo novinara Vojvodine (DNV), Fondacija novinara Srema, Banata i Bačke, Fondacija "Panonija", Jugović Radio, Klub novinara Pomoravlja – Jagodina, Medijski istraživački centar MIC – Niš, Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine, Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), Poslovno udruženje Emiteri Srbije, Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), Radio klub "Piroć", Subotica info, Udruženje Nova mreža Srbije (NMS), Udruženje elektronskih medija "ComNet", Udruženje filmskih umetnika Srbije, Udruženje mađarskih novinara Vojvodine, Udruženje nezavisnih novinara Srbije – Preševo, Udruženje novinara Srbije (UNS), Udruženje novinara Vojvodine, Udruženje novinara za poljoprivredu, Udruženje radio stanica RAB Srbija, Udruženje sportskih novinara Beograda (USNB), Udruženje sportskih novinara Moravičkog okruga, Udruženje sportskih novinara Srbije (USNS), Udruženje turističkih novinara Vojvodine, Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu – FIJET Srbija, Ustanova "Sportski centar Čajetina".

Kredibilitet i relevantnost navedenih organizacija analizirana je uvidom u javne profile organizacija na Internetu i društvenim mrežama (broju članova organizacija, načinu pristupanja u članstvo, projektima u kojima je organizacija učestvovala, javnom delovanju) i analizom podataka iz baze Agencije za privredne registre (APR) kao što su podaci o osnivanju i finansijski izveštaji. U slučajevima kada ovakvi podaci nisu bili dostupni, vršena je i pretraga vesti u kojima se neke od organizacija pominju.¹⁹

¹⁸ Navedene informacije na sajtu su prikupljene upućivanjem zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja na adrese 170 lokalnih samouprava. Kako se navodi, sve lokalne samouprave su odgovorile na zahtev. Izvor: javno.rs. Dostupno na: <https://javno.rs/baze/konkursi/informacije-o-bazi/> (pristupljeno 10.5.2019.)

¹⁹ Ovi podaci prikupljeni su do maja 2019. godine.

NALAZI

U periodu od 2015. do prve polovine 2018. godine 38 udruženja je delegiralo članove u konkursne komisije. Ukupan broj konkursa na kojima su predstavnici ovih udruženja učestvovali je 756. Članovi komisija najčešće su birani iz Udruženja novinara Srbije (UNS) i to 196 puta, Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS) i Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) 134 puta, iz Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Lokal Pres 133 puta, Udruženja radio-stanica RAB Srbija 85 puta, iz Kluba novinara Pomoravlja – Jagodina 30 puta, Asocijacije elektronskih medija Vojvodine (AEMV) 46 puta, i iz Udruženja turističkih novinara i pisaca u turizmu – FIJET 37 puta. Nezavisni kandidati su 266 puta učestvovali u konkursnim komisijama, 222 puta nije navedeno iz kojih organizacija ili udruženja kandidati dolaze, dok je 146 puta kandidate imenovala lokalna samouprava.²⁰

²⁰ Javno.rs, <https://javno.rs/baze/konkursi/> (pristupljeno 10.5.2019.)

Tabela: Zastupljenost predstavnika udruženja u komisijama po godinama*

Naziv udruženja	Godina osnivanja (podaci sa sajta APR-a)	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Udruženje novinara Srbije (UNS)	1881	59	61	49	27	196
Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)	2004	37	46	29	22	134
Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Lokal pres	1993 i 2002	44	38	32	19	133
Udruženje radio stanica RAB Srbija	2011	11	23	41	10	85
Asocijacija elektronskih medija Vojvodine (AEMV)	2001	9	10	19	8	46
Društvo novinara Niša (DNN)	2010	5	5	10	19	39
Društvo novinara Vojvodine (DNV)	1973	4	13	16	6	39
Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu - FIJET Srbija	2012	2	9	25	1	37
Klub novinara Pomoravlja, Jagodina	2009	7	9	8	6	30
Udruženje Nova mreža Srbije (NMS)	2014				28	28
Udruženje elektronskih medija "ComNet"	2014			6	20	26
Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNJS)	2014				15	15
Udruženje sportskih novinara Srbije (USNS)	2004	1	3	5	2	11
Udruženje mađarskih novinara Vojvodine	2003	4	2	1	2	9
Medijski istraživački centar - MIC, Niš	2010		4	3	1	8
Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)	1994	5			1	6
Centar za kulturu "Sava Dečanac", Leposavić		1	2	2		5
Poslovno udruženje Emiteri Srbije	2013		1	2	2	5
Udruženje sportskih novinara Beograda (USNB)	2003	1	2	1		4
Udruženje turističkih novinara Vojvodine	2006		4			4
Lokal pres	2002		1		2	3
Subotica info			2	1		3
Radio klub "Pilot"	1983		1	1	1	3
Asocijacija medija	2003	1		1		2
Udruženje nezavisnih novinara Srbije, Preševo		1	1			2
Udruženje novinara za poljoprivredu (AGROPRESS)	2003		1	1		2
Fondacija novinara Srema, Banata i Bačke	2011		1	1		2
Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM)	1997	1				1
Asocijacija novinara Banata		1				1
Asocijacija slovačkih lokalnih medija	2011		1			1
Asocijacija slovačkih novinara	2002		1			1
Asocijacija slovačkih novinara i Odbor za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine		1				1
Fondacija "Panonija"	2005			1		1
Jugović Radio		1				1
Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine		1				1
Udruženje filmskih umetnika Srbije	1950	1				1
Udruženje novinara Vojvodine	2010	1				1
Udruženje sportskih novinara Moravičkog okruga			1			1
Ustanova "Sportski centar Čajetina"	2012				1	1
						756

* Brojevi po godinama se odnose na broj komisija u kojima su udruženja učestvovala. Neka od udruženja, kao što je Klub novinara Pomoravlja, su imala više predstavnika u okviru jedne komisije (npr. ukupan broj predstavnika Kluba novinara Pomoravlja u komisijama je 67, na 30 konkursa).

Od usvajanja medijske strategije 2011. godine kada je predložen instrument projektnog sufinansiranja medija, osnovano je osam ustanova i udruženja koja su učestvovala u radu konkursnih komisija u periodu koje pokriva ovo istraživanje: Ustanova "Sportski centar Čajetina", Asocijacija slovačkih lokalnih medija, Fondacija novinara Srema, Banata i Bačke, Poslovno udruženje Emiteri Srbije, Udruženje elektronskih medija "ComNet", Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), Udruženje Nova mreža Srbije (NMS), Udruženje radio stanica RAB Srbija, i Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu - FIJET Srbija.²¹ Od navedenih, pet udruženja je u vrhu liste udruženja čiji su članovi najčešće učestvovali u radu konkursnih komisija: Udruženje radio stanica RAB Srbija, Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu - FIJET Srbija, Udruženje elektronskih medija "ComNet", Udruženje Nova mreža Srbije (NMS), i Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS).

Neka od udruženja nisu bila zastupljena u velikom broju konkursnih komisija ali su imala primećeno prisustvo u određenom geografskom području. Tako je radio-amatersko udruženje iz Pirota, Radio klub „Piroto“, imalo članove komisije na tri konkursa u opštini Babušnica (2016, 2017, i 2018. godine), zatim Sportski centar Čajetina (konkurs opštine Čajetina iz 2018. godine), kao i Centar za kulturu "Sava Dečanac" iz Leposavića (pet konkursa opštine Raška od 2015-2017. godine).

Od 38 organizacija samo 19, odnosno polovina uzorka ima svoju veb stranicu.²² Od organizacija prisutnih na internetu samo njih devet ima na sajtu podatke o članstvu ili načinu kako se postaje član (23% od ukupnog broja organizacija, tj. 47% od organizacija koje imaju svoje veb stranice). Takođe, svega devet organizacija na svojim sajtovima ima podatke o projektima ili referencama (47% od organizacija koje imaju svoje veb stranice). Odbor za informisanje slovačke nacionalne manjine prisutan je preko sajta ove nacionalne organizacije, dok Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS) i Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu-FIJET Srbija poseduju samo Facebook stranice. Ostale organizacije nemaju svoje prezentacije na internetu.

Među veb stranicama po organizovanosti i objavljenom sadržaju ističu se stranice Udruženja novinara Srbije (UNS), Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Lokal presa, Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), i Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV). Veb prezentacije ovih udruženja imaju jasno definisane segmente gde se javnost može informisati o tome kako se postaje njihov član, njihovoj istoriji, realizovanim i tekućim projektima, publikacijama, nagradama, vestima, i drugim podacima na osnovu kojih se može steći uvid u rad i funkcionisanje ovih udruženja.

²¹ Iako je ZJIM i Pravilnikom predviđeno da u konkursne komisije mogu da budu delegirani članovi iz udruženja koja postoje najmanje tri godine od datuma raspisivanja konkursa, kao vremenska odrednica ovde je uzeta 2011. godina kada je model projektnog sufinansiranja medija predložen zakonom, a s ciljem skretanja pažnje na broj novoosnovanih udruženja koja su bila u vrhu liste udruženja zastupljenih u komisijama iako relativno kratko postoje.

²² Udruženja koja nemaju svoju veb stranicu su: Asocijacija elektronskih medija Vojvodine (AEMV), Asocijacija novinara Banata, Asocijacija slovačkih lokalnih medija, Asocijacija slovačkih novinara, Centar za kulturu „Sava Dečanac“ Leposavić, Društvo novinara Niša, Fondacija novinara Srema, Banata i Bačke, Fondacija „Panonija“, Klub novinara Pomoravlja-Jagodina, poslovno udruženje Emiteri Srbije, Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), udruženje Nova mreža Srbije (NMS), Udruženje mađarskih novinara Vojvodine, Udruženje nezavisnih novinara Srbije-Preševo, Udruženje novinara Vojvodine, Udruženje sportskih novinara Beograda (USNB), Udruženje sportskih novinara Moravičkog okruga, i Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu-FIJET Srbija.

U bazi APR registrovano je 30 organizacija (78%). Reprezentativna udruženja (UNS, ANEM, NDNV, NUNS, Lokal pres) kao i manje poznata udruženja imaju uredno popunjene podatke na sajtu, uključujući predate godišnje finansijske izveštaje, statute, odgovorna lica, i kontakt podatke. Kod 4 udruženja (10%) stoji da nisu bila aktivna u određenim godinama koje su obuhvaćene ovom analizom (Asocijacija elektronskih medija Vojvodine (AEMV) za 2017. i 2018, Društvo novinara Niša (DNN) za 2016, Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS) za 2015. i 2017, Udruženje Nova mreža Srbije (NMS) za 2015. godinu). Udruženja koja su učestvovala u komisijama a nisu registrovana su: Asocijacija novinara Banata, Centar za kulturu "Sava Dečanac", Leposavić, Odbor za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine, Jugović Radio, Subotica info, Udruženje nezavisnih novinara Srbije, Preševo, i Udruženje sportskih novinara Moravičkog okruga.

Manje poznata udruženja koja su učestvovala u komisijama: analiza reprezentativnosti

Pored dobro poznatih i renomiranih medijskih i novinarskih udruženja, u radu konkursnih komisija su učestvovala i udruženja koja su manje poznata javnosti a čiji je profesionalni status često problematizovan. Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS), Asocijacija elektronskih medija Vojvodine (AEMV), Udruženje radio-stanica RAB Srbija, Udruženje Nova mreža Srbije (NMS), Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu - FIJET Srbija, Društvo novinara Niša (DNN), Udruženje elektronskih medija ComNet, i Udruženje sportskih novinara Beograda samo su neka od udruženja o kojima se malo zna i o čijem radu šira stručna javnost nije upoznata, a čiji članovi su učestvovali u konkursnim komisijama. U sledećem delu analiziraćemo četiri od navedenih udruženja koja su bila među najzastupljenijima u komisijama od 2015-2018. godine, a koja su osnovana nakon 2011. godine.²³

Udruženje radio stanica RAB Srbija

Udruženje je osnovano 2011. godine. Na zvaničnoj veb stranici navodi se da su članovi i osnivači ovog udruženja rdp 021 radio, Naxi radio, Banker radio, i Radio Active, uz preko 60 partnerskih radio stanica. Na veb stranici postoje podaci o aktuelnim dešavanjima na radijskoj sceni, vestima, kao i obaveštenja o medijskim konkursima. Od projekta i referenci na stranici se navodi istraživanje o najslušanijim radio stanicama u Srbiji, koje je RAB naručilo 2012. godine, kao i istraživanje o slušanosti radija u Srbiji iz 2011 godine. Udruženje je u periodu obuhvaćenom ovom analizom redovno dostavljalo završni finansijski izveštaj Agenciji za privredne registre (APR), i 85 puta je učestvovalo u konkursnim komisijama. U 2017. predstavnik RAB je učestvovao u radu komisije u Bečeju gde je novac dodeljen mediju za koji se veruje da iza njega stoji potpredsednik RAB²⁴. Medijsku pažnju privukao je i konkurs u Nišu iste godine, na kojima je predstavnik udruženja sa ostalim

²³ Izabrana su 4 udruženja koja se pominju u različitim istraživanjima po svojim problematičnim odlukama u komisijama a koja su u vrhu liste po zastupljenosti u komisijama ako izuzmemo renomirana udruženja.

²⁴ NUNS i NDNV: Karikaturalizacija i kriminalizacija konkursnog sufinansiranja u Bečeju, Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/statements/33297/nuns-i-ndnv-karikaturalizacija-i-kriminalizacija-konkursnog-sufinansiranja-u-beceju.html> (pristupljeno 3.04.2019.)

članovima komisije odlučio da dodeli sredstva IN radiju, koji je u porodičnom vlasništvu predsednice RAB udruženja, dok su projekti veoma slušanog City radija odbijeni.²⁵ Predstavnik udruženja RAB je takođe izabran u spornu komisiju u Smederevu koja je dodelila novac medijima koji nisu ni postojali u vreme kada je konkurs raspisan, a koja je nastala preinačenjem prethodne odluke o članovima komisije od strane gradskog veća.²⁶ Predstavnica RAB-a je učestvovala i u radu komisije za grad Beograd za 2018. godinu. Ovaj konkurs su takođe osporavala velika novinarska udruženja.²⁷ Maja Raković predsednica tog udruženja bila je članica radne grupe za izradu nove medijske strategije.²⁸

Udruženje turističkih novinara i pisaca u turizmu - FIJET Srbija

Udruženje je osnovano 2012. godine. Ne postoji veb stranica udruženja gde bi se moglo doći do podataka o broju članova, referencama, ili projektima. Postoji Facebook stranica udruženja koja nije ažurirana od 2017. godine. Udruženje redovno dostavlja završne finansijske izveštaje APR-u. Članovi udruženja su 37 puta učestvovali u konkursnim komisijama u periodu koje pokriva ovo istraživanje, uključujući i redovno učešće u komisijama konkursa koje objavljuje grad Beograd, a gde se novac mahom dodeljuje medijima bliskim vlasti.²⁹ Zanimljivo je da u komisijama u ime Fijet, ComNet, kao i u ime RAB-a, nastupa isto lice.

Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS)

Udruženje je osnovano 2014. godine. PROUNS je prisutan na internetu preko Facebook stranice na kojoj ne postoje podaci o datumu osnivanja, članovima, ili referencama. Na stranici se navodi da su udruženje osnovali medijski radnici iz više od 40 medija u Srbiji sa ciljem unapređenja slobode javnog izražavanja, javnog interesa u oblasti informisanja i afirmacije profesionalnih prava. Objave udruženja na ovoj stranici obuhvataju kritike medijskih zakona koji podrazumevaju izlazak države iz medija, s napomenom da će na taj način mediji pasti pod veći uticaj političkih partija i centara moći bliskih vlasti (objava iz 2014. godine). Poslednje objave na stranici su iz 2015. godine. Udruženje je bilo neaktivno 2015. i 2017. godine (podaci sa APR-a), a učestvovalo je 15 puta u konkursnim komisijama 2018. godine. Predstavnik udruženja je iste godine bio član i komisije koja je dodelila 7,5 miliona dinara TV Zona Plus koja je u vlasništvu generalne sekretarke PROUNS.³⁰ U 2019. godini udruženje

²⁵ Svetozar Raković, Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju, NUNS, 2018. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/news/35038/sufinansiranje-javnog-interesa-u-javnom-informisanju.html> (pristupljeno 4.7.2019.)

²⁶ Violeta Glišić, Tek osnovanim medijima u Smederevu dodeljeno 100.000 evra, Cenzolovka, 14.11.2017. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/tek-osnovanim-medijima-u-smederevu-dodeljeno-100-000-evra/> (pristupljeno 25.7.2019.)

²⁷ Koalicija novinarskih i medijskih udruženja: Beograd da poništi nezakonitu odluku o raspodeli novca medijskim projektima, Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/statements/39430/koalicija-novinarskih-i-medijskih-udruzenja-beograd-da-ponisti-nezakonitu-odluku-o-raspodeli-novca-medijskim-projektima.html> (pristupljeno: 25.07.2019.)

²⁸ Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi o medijskoj strategiji. Dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/386723/izvestaj-o-sprovedenoj-javnoj-raspravi-o-medijskoj-strategiji.php> (pristupljeno 24.07.2019)

²⁹ I. Nikoletić, Nepoznati eksperti dele milione medijima bliskim vlasti, Danas, 6.11.2017. Dostupno na: <https://www.danas.rs/politika/nepoznati-eksperti-dele-milione-medijima-bliskim-vlasti/> (pristupljeno 9.7.2019.)

³⁰ Denis Kolundžija, Ko su članovi medijskih komisija Ministarstva kulture i informisanja, Kažitrži. rs, 19.6.2019. Dostupno na: <https://kazitrzi.rs/ko-su-clanovi-medijskih-komisija-ministarstva-kulture-i-informisanja/> (pristupljeno 19.7.2019.)

je učestvovalo u komisiji u Valjevu kada je novac između ostalog dodeljen i medijima koji su registrovani u Beogradu na istoj adresi, a najmanje sredstava je dodeljeno medijima koji kritikuju lokalnu vlast.³¹ Udruženje je član Medijskog saveza koji čine još i Sindikat novinara Srbije (SINOS), Udruženje medija i medijskih radnika (UMMR), i Društvo novinara Vojvodine (DNV).

Nova mreža Srbije (NMS)

Udruženje je osnovano 2014. godine. NMS nema svoju veb stranicu, a čine ga 26 TV stanica.³² Na sajtu APR-a stoji da je bilo neaktivno 2015. godine dok je za ostale godine obuhvaćene ovom analizom dostavilo završne godišnje finansijske izveštaje. Od 2018. godine udruženje je učestvovalo u radu 28 konkursnih komisija na kojima je članicama istog udruženja dodeljeno 42 miliona dinara.³³ Udruženje je takođe učestvovalo i u komisijama u 12 gradova u Vojvodini, kada je medijima koji su najviše kršili novinarski kodeks (Informer, Srpski telegraf i portal srbijadanas.com) dodeljeno preko 6,5 miliona dinara.³⁴ Uz NMS u ovim konkursnim komisijama su bili i predstavnici Asocijacije elektronskih medija Vojvodine (AEMV) i Udruženja elektronskih medija (ComNet).

³¹ UNS: Najmanje novca za medije koji kritikuju gradsku vlast na konkursu Grada Valjeva, Danas, 27.3.2019. Dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/uns-najmanje-novca-za-medije-koji-kritikuju-gradsku-vlast-na-konkursu-grada-valjeva/> (pristupljeno 25.7.2019.)

³² Denis Kolundžija, Nova mreža Srbije: Milioni za novu zvezdu na komisijskom nebu (I), Cenzolovka, 15.5.2018. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/nova-mreza-srbije-milioni-za-novu-zvezdu-na-komisijskom-nebu-i/> (pristupljeno 9.7.2019.)

³³ D. Kolundžija, Nova mreža Srbije.

³⁴ J. Pešić, Rekorderima u kršenju kodeksa novinara novac u 12 lokalnih samouprava, UNS, 29.5.2018. Dostupno na: <http://uns.org.rs/sr/desk/akcija/61615/rekorderima-u-krsenju-kodeksa-novinara-novac-u-12-lokalnih-samouprava.html> (pristupljeno 9.7.2019.)

ZAKLJUČCI

U periodu od 2015-2018. godine u radu konkursnih komisija za sufinansiranje medijskih projekata od javnog interesa učestvovalo je 38 organizacija. Reprezentativna udruženja (UNS, NUNS, NDNV, ANEM, i Lokal press) su u vrhu liste po zastupljenosti njihovih članova u konkursnim komisijama. Predstavnici ovih udruženja su u periodu koje pokriva ovo istraživanje učestvovali u radu 463 konkursne komisije. Navedena udruženja se ističu i po organizovanosti i uređenju svojih veb stranica gde javnost može steći uvid u njihov rad, reference, i projekte. Ipak, iako veća, poznatija udruženja u zbiru imaju veliki broj predstavnika u komisijama, njihov uticaj je sa godinama opadao da bi od 2018. godine primat preuzele GONGO organizacije.

Po zastupljenosti u komisijama se ističu i četiri udruženja koja su označena kao GONGO (PROUNS, FIJET, ComNet, i RAB). Ova udruženja su imala svoje predstavnike 163 puta u konkursnim komisijama. Uvidom u veb prezentacije udruženja i istraživanjem delovanja ovih organizacija u konkursnim komisijama uočeno je znatno odstupanje između njihove prisutnosti u konkursnim komisijama, i njihovog delovanja van ovih procesa. O njihovom radu, referencama, i projektima, izuzev udruženja RAB, se malo može saznati pretragom veb prezentacija (PROUNS i FIJET poseduju samo neažurirane Facebook stranice). Međutim, to nije sprečilo lokalne samouprave da biraju članove komisija iz ovih udruženja, često dodeljujući više mesta njihovim kandidatima nego kandidatima koji dolaze iz renomiranih udruženja.

Zabrinjavajući je podatak i da određeni broj udruženja koja su učestvovala u komisijama nije registrovano kao privredno udruženje, a ova udruženja često nemaju ni svoje internet prezentacije, podaci o projektima i referencama izostaju, kao i podaci o broju članova na osnovu kojih bi se mogao steći uvid u njihovo funkcionisanje.

Iako je ZJIM i Pravilnikom utvrđeno na koji način se članovi konkursnih komisija mogu birati, nedovoljna preciznost u definisanju pravila i kriterijuma dovela je do niza neregularnosti u konkursnim procesima o kojima su izveštavala medijska i novinarska udruženja. ZJIM i Pravilnikom nije utvrđena jasna definicija medijskog stručnjaka, tj. koje reference je potrebno da lice koje se predlaže za člana komisije ima kako bi moglo da učestvuje u konkursnim komisijama, što je dovelo do brojnih kontroverzi i zloupotreba. Usled nedostatka jasno definisanih kriterijuma, lokalnim samoupravama je često prepušteno da same odlučuju o članovima konkursnih komisija, što otvara vrata za različite korupcione radnje i često zaobilaženje zakona, a često nije bilo moguće utvrditi ko je predložio određene članove komisija.

Zbog navedenih manjkavosti u primeni ovog segmenta konkursnog sufinansiranja medijskih projekata sama efikasnost i profesionalnost u donošenju odluka o raspodeli novca za medijske projekte je dovedena u pitanje. Nedostaci koji su navedeni ovde, a koji obuhvataju neadekvatno i nedovoljno detaljno definisane zakonske odredbe i izbegavanje primene zakona, učinili su da ovo principijelno dobro zamišljeno rešenje o ulasku medijskih stručnjaka u procese odlučivanja o raspodeli novca za medijske projekte ne da odgovarajuće rezultate.

PREPORUKE

Ministarstvo kulture i javnog informisanja

- Preciznije definisati ZJIM i Pravilnik u delovima koji se tiču kriterijuma koje udruženja i organizacije treba da ispune kako bi se kvalifikovali za delegiranje članova u konkursne komisije (pored godina rada od osnivanja, utvrditi i druge kriterijume kao što su članstvo, prethodni rad i reference)
- Precizno definisati pojam „medijskog stručnjaka“ (precizirati nivo stručnosti i iskustva koje svaki medijski stručnjak mora da ima kako bi bio kandidovan za izbor u konkursne komisije). U aneksu je dat model biografije.
- Predložiti formu biografije koja se dostavlja na konkurs a koja bi uključivala jasno definisane segmente o prethodnom radu i referencama medijskih stručnjaka kako bi se olakšao izbor članova komisija i izbegle eventualne nejasnoće oko kriterijuma i uslova
- Dodatno regulisati procedure koje se odnose na članove komisije koje imenuju lokalne samouprave, kako bi se izbegle mogućnosti za korupciju i zaobilaženje zakona. Ovo uključuje preciziranje situacija kada je lokalnom organu dozvoljeno da sam imenuje članove komisija
- Pooštriti nadzor nad sprovođenjem Zakona o javnom informisanju i medijima na nivou lokalnih samouprava

Lokalne samouprave

- Poštovati ZJIM i Pravilnik prilikom raspisivanja konkursa za medijske stručnjake
- Transparentno objavljivati biografije članova komisija
- Obezbediti obuku stručnim službama koje su uključene u izbor medijskih stručnjaka

Medijska i novinarska udruženja

- Unaprediti transparentnost rada kroz bolje uređenje prezentacija na veb stranicama i društvenim mrežama (redovno izveštavati o javnom delovanju udruženja, objaviti jasne podatke o broju članova i biografije članova upravnih odbora udruženja, navesti reference i projekte)
- Članove udruženja dodatno obučiti za rad u konkursnim komisijama i upoznati ih sa zakonskim odredbama i propisima koji se odnose na konkursno finansiranje medija s akcentom na odredbe o sprečavanju sukoba interesa i korupcije

MODEL BIOGRAFIJE ZA MEDIJSKE STRUČNJAKE

Ime i prezime

Kontakt telefon i email

Obrazovanje i zvanje

Trenutni angažman (naziv organizacije ili firme, pozicija)

Prethodno radno iskustvo

Navedite 3 relevantna primera angažovanja kao medijskog stručnjaka (projekat, istraživanje, publikacija i sl.)

- Naziv projekta 1: .....
Godina realizacije: .....
Najvažniji rezultati: .....
- Naziv projekta 2: .....
Godina realizacije: .....
Najvažniji rezultati: .....
- Naziv projekta 3: .....
Godina realizacije: .....
Najvažniji rezultati: .....

Da li ste do sada imali iskustva u radu nezavisnih komisija za ocenu projekata (za javno informisanje, podršku civilnom društvu, manjinskom informisanju i sl.)?

Ako jeste, molimo navedite u kojim

.....
.....
.....
.....

Ocenite ocenom od 1 do 5 (gde je 1 najmanja, a 5 najviša ocena) svoje poznavanje strateških dokumenata, politika i zakona iz oblasti medija

Ocenite ocenom od 1 do 5 (gde je 1 najmanja, a 5 najviša ocena) svoje poznavanje rada ključnih institucija u ovoj oblasti

Navedite sve ostale profesionalne reference koje smatrate važnim

.....
.....